

lijk ambt. De vooroorlogse hoogleraar ambtelijke vakken had al open gestaan voor de ontwikkelingen in de psychologie en vatte de catechetiek op als het opkweken van religieuze persoonlijkheid; na de oorlog legde de ethicus Brillenburg Wurth het accent op de 'mens in de gemeenschap' en op de 'levensverhoudingen', met aandacht voor psychiatrie, huwelijksleven en sociale misstanden (De Graaf/Van Klinken, p. 189-190). Hij plaatste zich daarmee – al signaleren de auteurs dit niet – in een de confessies overstijgende belangstelling in die jaren voor 'menselijke verhoudingen' die wij ook vinden bij bijvoorbeeld de Nijmeegse hoogleraren Rutten en Fortmann, en die wortelde in de opkomst van een brede beweging voor geestelijke en maatschappelijke gezondheidszorg. Brillenburg Wurth werd dan ook in katholieke kring gelezen. Deze ontwikkeling werd nog versterkt door de benoeming van de jonge J.T. Bakker in 1957. De Kamper theologen gingen voorlopig niet mee met een voorzichtige, maar onafwendbare vernieuwing van de theologie, die wij wel in Amsterdam vinden. De nieuw-testamenticus H. Ridderbos bleef zich verzetten tegen de *Entmythologisierung*, en men zocht het in een *revival* van de eigen theologie (De Graaf/Van Klinken, p. 190). Welke dat was wordt niet goed duidelijk, want al eerder hadden De Graaf en Van Klinken vastgesteld dat het in Kampen niet kwam tot een eigen theologische positie. Toen Schilder die eenmaal in huis bracht, leidde dat tot een kerkplitsing. Ook uit het vervolg lijkt veeleer duidelijk te worden, dat de theologische vernieuwing in Kampen vooral uit Amsterdam kwam, van Berkouwer en vervolgens Kuitert. De studenten begonnen inmiddels wel wat kritischer te worden en begaven zich lang voor de synode dat deed in de oecumenische beweging. Zij werden teruggefloten, maar zonder blijvend effect.

In Amsterdam begon Berkouwer een steeds opener theologische positie in te nemen. Hij was voor de oorlog benoemd naast Hepp om wat leven in de theologische brouwerij te brengen, en werd geacht de strijd tegen Barth aan te binden (Van Deursen, p. 209). Het tegendeel bleek het geval: in 1954 verscheen zijn *De triomf der genade in de theologie van Karl Barth*. Berkouwer werd Amsterdams toonaangevend theoloog, populair bij de gelovigen – ook al begrepen die hem volgens de Kampenaar Bakker niet –, maar ook in dialoog met hervormde en katholieke theologen.

Hij wist de druk op de kwestie van het Schriftgezag wat weg te nemen door het accent op Christus te leggen in plaats van op het Schriftgezag, daarin gesteund door de exegeet R. Schippers. Het boekje van diens leerling T. Baarda, *De betrouwbaarheid van de evangeliën* (1967), markeerde het moment dat de kritische exegese definitief aan de vu was doorgebroken (Van Deursen, p. 240). Kampen ging vooralsnog niet mee: 'zonder de principiële historische betrouwbaarheid van de evangeliën is het, naar mijn overtuiging, bij alle overblijvende spiritualiteit, met het *christelijk* geloof gedaan', aldus Ridderbos (Aalders, p. 278). Inmiddels was ook de ethicus H. Kuitert benoemd, niet zonder discussie, want hij had zich al geprofileerd met frisse opvattingen over het scheppingsverhaal – tot vreugde van de vu-biologen (Van Deursen, p. 243). Aan de vu ging het vervolgens in de tweede helft van de jaren zestig snel. Kuitert, de kerkhistoricus C. Augustijn, en kort daarop H. Wiersinga dreigden voortdurend in conflict te komen met de deputaten en de synode, maar zij werden door de universiteit, die steeds weer een sussende rol speelde, gedekt. Nu veranderde ook in Kampen de theologie. De kerkjurist J. Plomp beschreef het achteraf zo: 'Maar ineens slaat 'het' toe. Ineens blijken de antwoorden over het scheppingsverhaal op de vragen. De vragen zijn totaal anders geworden' (De Graaf/Van Klinken, p. 252). De veranderende samenleving werd dus norm waar de gereformeerde leer aan aangepast moest worden, zo leiden de auteurs hier uit af, alsof er werkelijk iets nieuws gebeurde. Maar was dat dan voor Abraham Kuyper anders, vraag ik me af? Past zelfs een leer die zich tegen de samenleving afzet, zich niet aan aan de samenleving? In ieder geval ontwikkelde Kampen zich nu tot de op twee na grootste theologische opleiding in Nederland, met toonaangevende hoogleraren als G.Th. Rothuizen voor ethiek, J.T. Bakker voor dogmatiek en K.A. Schippers voor praktische theologie. Kampen had inmiddels een doctoraalopleiding en promotiebevoegdheid, en zou in 1987 'universiteit' worden tengevolge van een wetswijziging: de HBO's heetten voortaan hogescholen. Dat dit 'betekende dat het curriculum nog duidelijker aan wetenschappelijke eisen moest voldoen' (De Graaf/Van Klinken, p. 318-319), is overigens onjuist. De wetswijziging was een puur terminologische kwestie.